

VAIKŲ ELGESIO KULTŪROS UGDYMO(SI) BŪDAI IR METODAI RADVILIŠKIO „X“ IKIMOKYKLINĖJE UGDYMO ĮSTAIGOJE (ATVEJO ANALIZĖ)

Jurgita Smilgienė¹, Dalė Jonaitienė²

¹*Šiaulių universiteto Edukologijos institutas, ²Radviliškio lopšelis-darželis „Kregždutė“*

E. p.: jurgita.smilgiene@gmail.com; dalejon40@gmail.com

Įvadas

Visose epochose tarpusavio santykių, elgesio kultūros klausimai buvo aktualūs. Jų aktualumas nesumažėjo ir dabartiniams permąstymų bei reformų laikais, nes kiekvienas laikotarpis turi tik jam deramas mandagumo ir dėmesingumo formas, kurios tinkamos vaikams ugdyti ar pritaikytos jų jėgoms (Von Cramm, 2005).

Vaiko elgesio kultūros ugdymo klausimais domėjosi daugelis Lietuvos ir užsienio šalių psichologų, pedagogų, kitų sričių mokslininkų: Z. Alijošienė (2003), B. Žygaitienė (2003), B. Bitinas (2004), A. Dumčienė (2004), G. Skujienė, A. Steponėnienė (2007), A. S. Epstein (2009), Š. Eberli (2011), L. Jovaiša (2012), N. Petrylienė, J. Smilgienė (2013), E. Masiliauskienė, J. Smilgienė, R. Urbonienė (2014), L. Tiulina (2015) ir kt. Remiantis mokslininkų įdirbiu, galima teigti, kad iki šiol atlikti tyrimai daugiau buvo orientuoti į vyraujančius vaiko elgesio kultūros ugdymo(si) ypatumus šeimose, auginančiose ikimokyklinio amžiaus vaikus, arba tiesiog atskleistas tėvų ar visuomenės požiūris šia problematika.

Nesvarbu, kokio amžiaus vaikas bebūtų, ugdant tinkamą elgesio kultūrą, yra suaugusieji, kurie kiekvieną dieną praleidžia su vaiku ir savo elgesiu bei požiūriu į jį daro didžiausią įtaką (Leliūgienė, 2002; Lenartavičienė, 2011). Ikimokyklinė ugdymo įstaiga, auklėtojos, grupė – visa ugdymo(si) aplinka – yra labai reikšmingi vaiko patirties laukai, kadangi vaikų darželis vaikui yra subkultūros struktūra, kurioje per socialinio mokymosi procesus vaikas sužino, išmoksta, įsisavina ir integruoja į savo asmenybę vertybes, nuostatas, elgesio būdus, taisykles bei tam tikrą tvarką (Uzdila, 2001). Kultūringo elgesio įgūdžių ir įpročių formavimas, įvairiapusis darbo būdų taikymas, laisvas ir nevaržomas kūrybinis darbas sudaro sąlygas ugdytiniams save pažinti, kurti, išreikšti (Žygaitienė, 2003). Todėl galima teigti, kad ne tik šeima, bet ir ikimokyklinio ugdymo įstaiga tampa atsakinga už vaikų

elgesio kultūros ugdymą, švietimą bei skatinimą elgtis mandagiai, pagarbiai, sąžiningai, draugiškai ir t. t. Tinkamai padėti pagrindai ikimokykliniame ugdyme formuoja asmenybei kritinį mąstymą, skatinti jos kūrybiškumą, santykių su aplinkiniais kokybę (Kugienė, 2008). Tačiau, siekiant užsibrėžtų tikslų, norint sulaukti teigiamų rezultatų yra svarbus vaiko amžiaus parinkimas, tinkamai pasirinktų priemonių gausa, būdai, kuriais siekiama užsibrėžtų tikslų.

Konkrečių tyrimų, susijusių su ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogų kasdieninės veiklos organizavimu, siekiant ugdyti vaikų elgesio kultūrą, tiek Lietuvoje, tiek užsienyje stokojama, o tai leido suformuluoti probleminį tyrimo klausimą: *kokiais būdais ir metodais ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje yra ugdoma vaikų elgesio kultūra?*

Tyrimo objektas – ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio kultūros ugdymas(is).

Tyrimo tikslas – atskleisti, kokiais būdais ir metodais ikimokyklinėje ugdymo institucijoje yra ugdoma(si) vaikų elgesio kultūra.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros šaltinių analizė ir sintezė; siekiant atskleisti pedagogų požiūrį į vaikų elgesio kultūros ugdymą(si) vykdyta apklausa raštu. Kokybinio tyrimo duomenys apdoroti taikant turinio (*content*) analizės metodą.

Tyrimo metodika ir organizavimas. Tyrimas atliktas Radviliškio „X“ ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, norint nustatyti, kokiais būdais joje siekiama ugdyti vaikų elgesio kultūrą. Tikslui įgyvendinti pasirinkta kokybinio tyrimo strategija – sistemingas situacijos, įvykio, atvejo, individo ar grupės tyrimas natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį iš duomenų analizės kylantį paaiškinimą (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Renkant duomenis, šiame tyrime buvo pasirinktas atviro tipo apklausos raštu metodas (tyrimas vyko 2018 m. kovo–gegužės mėn.). Tiriamiesiems pateikti 3 atviro tipo klausimai. *Anketinės apklausos* metodas, pasak K. Kardelio (2002), yra

vienas iš būdų duomenims gauti užduodant klausimus raštu, į kuriuos jie gali atsakyti jiems patogiu laiku, o tyrimo organizatorius turi užtikrinti informacijos privatumą, anonimiškumą (Kardelis, 2002). Gauti duomenys buvo apdorojami *turinio analizės* metodu, t. y. kokybiniu diagnostiniu instrumentu, kai daug kartų perskaitomi respondentų atsakymų aprašai, išskiriamos esminės kategorijos, kurių turinys gali būti skaidomas išskiriant pagrindinius elementus į subkategorijas bei interpretuojami turinio duomenys (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Atliekant tyrimą, buvo užtikrinta tyrimo etika, laikantis tiriamųjų savanoriškumo, geranoriškumo ir teisingumo principų, kadangi tiriamieji turėjo teisę savarankiškai apsispręsti dėl savanoriško dalyvavimo tyrime (Kardelis, 2002). Ruošiantis apklausai, pedagogai buvo informuoti, jog duomenys bus naudojami tik tyrimo tikslams, paaiškinta, kiek laiko truks klausimyno pildymas, taip pat buvo užtikrinama teisė į privatumą / konfidencialumą (klausimynai buvo anoniminiai). Apklausoje sutiko dalyvauti 13 Radviliškio „X“ ikimokyklinės ugdymo įstaigos pedagogų.

Vaikų elgesio kultūros ugdymo(si) būdų ir metodų taikymo ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje teorinis kontekstualizavimas

Mokėti kultūringai elgtis – nepaprastas menas. Kultūringas elgesys sukuria palankius tarpusavio santykius, abipusį supratimą ir pasitikėjimą, gerą savijautą. Elgesio kultūra yra sudėtinga, įvairiapusė, daugiasluoksnė, todėl reikia daug pastangų ir laiko, norint ją įvaldyti (Žemaitis, 1996). Pasak B. Žygaitienės (2003, 313), „*elgesio kultūrą ugdyti reikia tikslingai, nuolat kontroliuojant savo elgesį, mokantis etiketo taisyklių, lavinant savo estetinį skonį, tobulinant savo dvasinį pasaulį, santykius su kitais žmonėmis, formuojantis kultūringo elgesio įgūdžius, kurie ilgainiui turi tapti įpročiais*“.

Ikimokyklinis vaikų amžius – tai asmenybės formavimosi, psichinių ir fizinių galių intensyvios plėtotės laikotarpis. Šio amžiaus vaikai labai smalsūs, stebi ir tyrinėja juos supančius daiktus ir reiškinius, mėgdžioja, aptaria suaugusiųjų elgesį, sparčiai plėtojasi jų kalba, turtėja žodynas, tobulėja sakinių struktūra, elgesio kultūra. Vaikų elgesio kultūros ugdymas – labai sudėtingas procesas, reikalaujantis sąmoningai ir lanksčiai taikyti įvairius metodus, turi būti susijęs su ugdytinio, kaip asmenybės, skatinimu kryptingai keistis. Kuo anksčiau supažindinsime vaikus su pagrindinėmis elgesio kultūros vertybėmis ir sieksime jas ugdyti, tikėtina, kad pasieksime geresnių rezultatų tinkamo elgesio modeliavimui gyvenant visuomenėje

(Alijošienė, 2003). Todėl šis vaikystės periodas labai tinkamas pratinti vaikus laikytis tam tikrų elgesio, higienos taisyklių, formuoti sveikos gyvensenos įgūdžius (Petkevičienė, Bagdonas, 2014).

Kryptingas ir tikslingas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas turi didžiulę įtaką sėkmingai jo intelekto ir kalbos raidai, norui ar nenorui mokytis, santykiams su žmonėmis – suaugusiaisiais ir bendraamžiais, jo savivertei, savijautai, elgesiui ir net tolesnio gyvenimo sėkmei. Šiuo laikotarpiu vaikui itin svarbi dėmesinga suaugusiųjų – tėvų ir pedagogų – pagalba: jų supratimas ir palaikymas (Bernotienė, Jankauskienė, Jonynienė ir kt., 2015). Galima teigti, kad vaikams reikia suaugusiųjų, kurie pasiklydus parodytų kelią, padrąsintų susvyravus, pagirtų pasiekus tikslą, sugrąžintų išklydus iš kelio ir paaiškintų, kodėl taip elgtis negalima. Kad ir kokio amžiaus vaikas būtų, jam reikia gairių, kurios padėtų susiorientuoti (Žaluda, 2008).

Daugelis edukologų, psichologų bei filosofų pedagogo veiklą grindžia į vaiką ir jo šeimą orientuotu ugdymu, sąveikų konstravimu, pozityvaus elgesio palaikymu, pabrėžia pedagogo pozityvių pokyčių asmeninių vertybių ir nuostatų srityje svarbą (Ališauskas, 2007; Ališauskas, Ališauskienė, Gerulaitis ir kt., 2010; Bitinas, 2000).

„*Teisingas lavinimas pažadina geruosius žmogaus prigimties bruožus, o kas jau turėjo juos, tų tie bruožai tokio auklėjimo dėka pasidaro dar geresni*“ (Dzenuškaitė, 1990, 97). Kaip teigia S. Peterina (1989), vaikai, atėję į darželį, vienas nuo kito skiriasi išsiauklėjimu, įgūdžiais, dar tik pradeda apsiprasti su jiems nauja aplinka. Todėl, pirmiausia, pedagogui reikia įgyti vaiko pasitikėjimą, nes pagrindinis ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio kultūros ugdymo metodas – **tiesioginis bendravimas** su jais. Nuo to priklausys jo ryšiai ir elgesio kultūra bendraujant su daugeliu žmonių (Peterina, 1989). Anot A. Žilienės (2003), **asmeninis pavyzdys**, kaip metodas, veikia tada, kai auklėtojas taiko tam tikrą pedagoginio elgesio būdų sistemą, t. y. profesionaliai naudoja savišios priemonės: kalbą, valią, jausmus, charakterį, temperamentą, sugebėjimus, žinias. Kadangi asmeninis pavyzdys yra ugdomoji vertybė, kurią tiesiogiai perima ugdytiniai, pedagogas privalo ne tik jausti dvasinių vertybių ir jų perteikimo kitiems poreikį, bet ir poreikį gyventi jomis, jas realizuoti savo mąstymu ir elgesiu (Žilienė, 2003). Šioms mintims pritaria ir Z. Alijošienė (2003), teigdama, kad pedagogo mandagumas, ramus pokalbio tonas, tinkami santykiai su vaikais – svarbus ir veiksmingas pavyzdys, kuriuo seka vaikai. Tačiau vien asmeniniu pavyzdžiu visų

ugdymo klausimų neišspręsi. Reikia lanksčiai naudoti įvairius metodus, „paslankias“ ugdymo priemones, jas nuolat koreguoti.

Svarbu ugdyti domėjimąsi suaugusiųjų darbine veikla, norą jiems padėti, o vėliau – ir savarankiškai atlikti nesudėtingus savitvarkos darbelius. Ugdyti taupų požiūrį į žaislus, mokėti nugalėti sunkumus, užbaigti pradėtus darbus, ugdyti higienos kultūros įgūdžius – valyvumą, tvarkingumą buityje, valgymo kultūros, kaip neatskiriamos elgesio kultūros dalies, įgūdžius; jausti dėkingumą už rūpestį ir priežiūrą, draugiškumą su bendraamžiais ir suaugusiaisiais – visa tai yra auklėtojo pedagoginio darbo programos pagrindinės kryptys dirbant su vaikais (Peterina, 1989).

Ikimokyklinio amžiaus vaikas įgyja daug įgūdžių, kurie reikalauja iš jo tam tikrų pastangų, todėl pedagogo pareiga – parodyti reikalingus veiksmus, o tik paskui lavinti. Svarbi kultūringo elgesio įgūdžių formavimo ypatybė yra ta, kad, *pramokę naujų veiksmų, vaikai nori juos kartoti daug kartų*, t. y. vaikai veiksmus paverčia **žaidimu**. Todėl auklėtoja, tai matydama, įsitraukia į žaidimą ir kreipia vaiko veiksmus taip, kad sustiprėtų įgūdis (Alijošienė, 2003).

Kitas efektyvus kultūringo elgesio įgūdžių formavimo būdas – *panaudoti žaidimus* (su lėle, vandeni, smėliu ir t. t.). **Žaidimas** – tai svarbiausias vaiko ugdymo būdas, dominuojanti veikla vaikystėje. Žaisdamas vaikas išgyvena įvairias socialines situacijas, susipažįsta su daiktų įvairove, įgyja daugybę įgūdžių ir sužino reikšmingų dalykų apie aplinkinį pasaulį (Grygutis, 2013).

Kai vaikai tenkina atsiradusį susidomėjimą nauju veiksmu ir daug kartų jį kartoja, įgūdis sutvirtėja, ypač *pagiriant* už sėkmingai atliktą užduotį (Alijošienė, 2003). Tačiau, kaip pažymi A. Kohn (2001), reikėtų vengti per dažnų pagyrų, nes toks požiūris verčia vaikus siekti, kad suaugusieji įvertintų jų elgesį ir darbą, ir jie tampa nuo to priklausomi. Todėl, *vertinant* vaikų darbą, svarbiausia paskatinti jų pasitikėjimą savo gebėjimais ir įgūdžiais, pvz., įvardijant konkrečius darbus.

Ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogių naudojami žaidimai, keldami teigiamas emocijas, padaro vaikus imlesnius dorovinio *elgesio taisyklėms*: jie pratinasi priimti skirtingus požiūrius, nuomones ir su kitais elgtis taip, kaip norėtų, kad būtų elgiamasi su jais (Alijošienė, 2003). P. Goldenthal (2005) yra tos pačios nuomonės ir teigia, kad vaikų įtraukimas į *taisyklių kūrimą* yra geras būdas pasidalyti atsakomybe grupės bendruomenės gyvenime.

Sunkesnėms kultūringo elgesio taisyklėms išmokyti tikslinga panaudoti *kolektyvinius žaidimus*

(teikia galimybę įtvirtinti vaikų teigiamą požiūrį, pasiekti, kad jų būtų laikomasi nuolat), *žaidimus-pratybas* (tikslinga žaisti 10–12 vaikų grupelėmis, kitaip vaikams bus sunku išklausti auklėtojos kalbą, skirtą visiems), *žaidimus-inscenizacijas* (organizuojami 1–2 kartus per mėnesį, turinys – teigiamos ir konfliktinės situacijos, į kurias buvo patekę vaikai), *kūrybinius* (kylančius paties vaiko iniciatyva) ir *žaidimus su taisyklėmis* (paskatintus suaugusiųjų, turinčius tam tikrus ugdomuosius tikslus) (Peterina, 1989; Alijošienė, 2003). Anot A. Jakimavičienės (2017), vaikai, žaisdami šio tipo žaidimus, savo noru renkasi žaidimo partnerius, patys kuria žaidimo taisykles, drausmina vieni kitus, jei kas nesilaiko taisyklių, sprendžia tarpusavio konfliktus, t. y. mokosi įvairiausių bendravimo subtilybių.

Kadangi svarbus ir sudėtingas elgesio kultūros ugdymo komponentas yra formuoti dorovines savybes, tai auklėtoja, planuodama žaidimus, stebėdama, kaip keičiasi vaikų elgesys, koreguoja žaidimų turinį, atsižvelgdama į konkrečias sąlygas ir vaikų galimybes (Peterina, 1989; Alijošienė, 2003).

Pagrindinis iššūkis ugdytojams ikimokykliniame amžiuje – sudaryti sąlygas vaikui per potyrius pažinti realybę, todėl, toliau formuojantis vaikų savarankiškumui, gebėjimui įveikti nedidelius sunkumus, keliami vis sudėtingesni reikalavimai režimui (padėti suaugusiesiems padengti stalą, rengti įvairias medžiagas žaidimams ir darbui); vaikai mokomi rūpestingai tausoti žaislus ir vyresniųjų darbą (Burvytė, Ralys, 2012). Be to, auklėtoja dar daugiau dėmesio skiria vaikų įgūdžiams, asmenybės savybėms (jautrumui, atidumui, paslaugumui, taktiškumui) formuoti ir laikytis bendravimo kultūros taisyklių bei drausmės ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, namuose, gatvėje (Peterina, 1989; Alijošienė, 2003). Kaip teigia K. Hille, P. Evanschitzky, A. Bauer (2015, 67), visa tai leis vaikams „suprasti, kad ir ne itin smagi veikla yra gyvenimo ir buvimo čia dalis“.

Vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikams, keliant sudėtingesnius reikalavimus dorovinio pobūdžio žaidimams, pratyboms, inscenizacijoms, atsiranda galimybė patiems *savarankiškai lavinti elgesio kultūrą*, taip pasiruošiant sėkmingam adaptacijos procesui pirmoje klasėje ir tolesniame gyvenime (Peterina, 1989; Burvytė, Ralys, 2012). Be to, elgdamiesi pagarbiai, pedagogai „seka vaikų mąstymo ir mokymosi pėdomis, mėgina suvokti jų veiklą ir elgesį“ (Hille, Evanschitzky, Bauer, 2015, 193), o ugdytiniams tai padeda „įsisąmoninti pačias taisykles, elgesys pasidaro laisvesnis ir pastovesnis“, vaikai drąsiai reaguoja į naujoves, lengvai susidraugauja, noriai eksperiment-

tuoja (Gučas, 1990, 156), sugeba kontroliuoti save, laikosi elgesio kultūros taisyklių ir pasitiki auklėtojomis. Doroviniams jausmams ir vertybėms formuoti labai reikšminga ir ikimokyklinės įstaigos atmosfera (Peterina, 1989; Pileckaitė-Markovienė, Nasvytienė, Bumblytė, 2004).

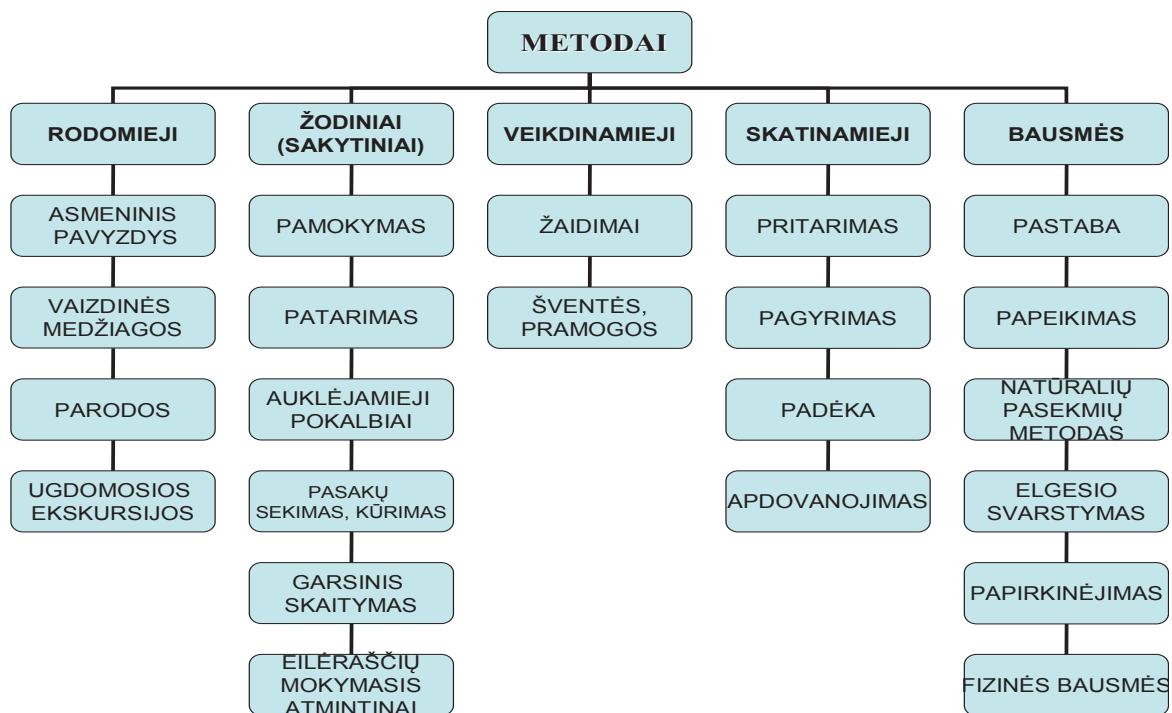
Tobulinant elgesio kultūros įgūdžius, tikslinga kaitalioti įvairias situacijas, **vesti pokalbius**, tarp jų ir etinius; naudoti **inscenizacijas**, kuriose dalyvauja vaikų mėgstami personažai, įvertinant tų personažų poelgius; **aptarti grožinės literatūros kūrinius, paveikslų, piešinių, meninių fotografijų parodėles**. Taigi, rodydami vaikams pavyzdinę elgesį įvairiose situacijose, pedagogai privalo specialiai lavinti jų dorovinius poelgius, palaikant darnią tvarką grupėje, buityje, žaidžiant, bendraujant tarpusavyje, taip pat tinkamai elgiantis ir naujoje ar šiek tiek pakeistoje aplinkoje. Šios priemonės padeda vaikams suvokti visuotinai priimtas kultūringo elgesio taisykles, kurios, „veikdamos vaiko asmenybės emocinius bei valios komponentus, stiprina jo troškimą tinkamai elgtis“ (Alijošienė, 2003, 32). *Apibendrinant galima teigti, kad tik tinkamai suorganizuotoje aplinkoje, kurioje vaikas galėtų augti, ugdytis, tyrinėti, pažinti pasaulį, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, skatinamas vaikų savarankiškumas, kūrybiškumas, ugdomi svarbūs gyvenimiški įgūdžiai, formuojasi elgesio kultūra. Todėl pedagogas turi gebėti veiksmingai modeliuoti ir valdyti ugdymo procesą, taikyti šiuolaikinius į vaiko kompetencijų ugdymą orientuotus metodus ir būdus.*

Būdas – metodo elementas. Kai priemonių naudojimo būdai susiejami į darnią sistemą, lemiamą ugdymo tikslo, jie tampa ugdymo metodu, nurodančiu tam tikrą kelią, kurį turi nueiti ugdytojas, formuodamas asmenybę arba kurį nors jo bruožą, tobulindamas ar keisdamas elgesį (Bitinas, 2004). L. Jovaišos dar-

buose žodis „metodas“ (gr. *methodos* – tyrimo kelias) reiškia veikimo ir reiškinių tyrimo būdą, veiksmą (Dumčienė, Bajoriūnas, 2006).

Ugdymo procese metodas yra ugdytojų ir ugdytinių sąveikos būdas. Šiuo požiūriu kiekvienas ugdymo metodas: a) apima ugdytojų ir ugdytinių veiklą, veikloje naudojamas priemonės ir veiklos organizavimą; b) iškeltą tikslą, jį siekiančią veiklą; c) būtinas priemonės; d) objekto kitimo procesą bei pasiektą tikslą. Kitaip sakant, ugdymo metodai – ugdomosios (ugdytojų ir ugdytinių) veiklos būdai, kuriais siekiama įgyvendinti ugdymo tikslus (Dumčienė, Bajoriūnas, 2006).

Ugdymo metodais įgyvendinami pagrindiniai ugdymo tikslai ir principai, perteikiamos dorinės vertybės, formuojamos vertybinės orientacijos. Ugdymo metodų analizė atskleidžia ir kultūroje vyraujančią požiūrį į vaiką, jo prigimtį. Jei vaikas laikomas esąs geras iš prigimties, ugdant dažniau naudojami metodai, skatinantys atsiskleisti gerąsias vaiko savybes. Tačiau, jei vaikas iš prigimties traktuojamas kaip linkęs nusidėti, doroviškai silpnas, bevalis, ugdymas sutelkiamas drausminti, griežtai kontrolei ir ydoms pašalinti (Stonkuvienė, 2007). „*Geras elgesys vaiko auklėjimui toks pat svarbus kaip skaitymas, rašymas arba aritmetika*“ (Vanderbild, 2000, 29). Pasak liaudies pedagogikos tyrinėtojo R. Vasiliausko (2006), ugdymo metodu galima laikyti ir papročius, pateikiančius elgesio etalonus ir padedančius siekti įvairių ugdymo tikslų. Taigi, ugdymo metodas – veiksmų, būdų visuma kokiam nors ugdymo tikslui pasiekti. Doroviniam asmenybės skleidimuisi ypač svarbūs *pavyzdžio (rodomieji), žodiniai, veikinamieji* metodai, pateikti paveiksle. Taip pat visi tikrovės daiktai ir reiškiniai, įvairūs kultūros kūriniai ir renginiai, technika ar net stebimi žmonių poelgiai ir įsitikinimai (Kaunaitė, Tījūnėlienė, 2001).

Pav. Vaikų elgesio kultūros ugdymo(si) metodai

Sudaryta autorių, remiantis L. Jovaiša, 1995, 2003, 2007, 2012; N. Petryliene, J. Smilgiene, 2012; O. Monkevičiene, 2014; A. Kairiūnaite, 2016; ir kt.).

Įtraukiant vaikus į praktinę veiklą, nepakeičiama priemonė yra *žaislai ir žaidimai*. Pritaikyti vaikų amžiui žaislai, siužetiniai žaidimai plėtoja intelektines ir dorines emocijas, moko dirbti, rengia gyvenimui (Jovaiša, 2003). Tradiciniai žaidimai leidžia pajusti žaismingą, sąmojingą bendravimą, garbingą ir išmintingą rungimąsi, ugdo ištvėrmę, skatina vaiką improvizuoti, kurti, jausti malonumą bendraujant (Katinienė, 2003). Jau ankstyvajame amžiuje išryškėja vaikų poreikis žaisti, o ikimokykliniame amžiuje jis tampa pagrindiniu veiklos motyvu (Grinevičienė, 2002).

Tradicinės šventės ir pramogos – nepakeičiama vaiko socializacijos priemonė. Bendros visų dalyvių šventės, vakaronės turinio išgyvenimas padeda vaikui pasijusti reikšmingu, lygiaverčiu visuomenės nariu, inspiruoja intuityvų įsipareigojimą būti atsakingam už savo veiksmus, poelgius, tradicinių vertybių puoselėjimą (Katinienė, 2003).

Pasakų sekimas ir garsinis skaitymas formuoja vaiko pažiūras ir teigiamą požiūrį į dorinę veiklą (Bražienė, 2010); *eilėraščių mokymasis atmintinai* ugdo žodžio kultūrą, estetinius jausmus ir santykius su tikrove (Stonkuvienė, 2007).

Vaikams *animacinis filmas* yra antras pagal svarbą autoritetas ir atlieka didžiulį vaidmenį formuojant asmenybę, kuri turės realiame gyvenime prisitaikyti prie visuomenės (Skruibytė, 2012), todėl

labai svarbu vaikui parinkti animacinį filmuką, kuris teigiamai veiktų jo auklėjimą ir santykius su supančia aplinka. Galima parodyti ir sudominti vaikus naudoti kitus informacijos šaltinius, pasiimant kartu į *biblioteką*, ieškant atsakymų į iškilusius klausimus *enciklopedijose, žinynuose; aplankant parodas*, praleidžiant dalį laisvalaikio kartu *su savo augintiniu. Reklama* (žiūrint, kaip ji yra pateikiama ir kokį vaikų suvokimą ir elgseną formuoja) daro teigiamą arba neigiamą įtaką suaugusiųjų ir vaikų santykiams. Tėvų ir kitų suaugusiųjų (pedagogų) *pastabos, diskusijos* apie reklamą gali padėti vaikui atpažinti ir atskirti ją nuo realaus gyvenimo, suformuojant adekvatų požiūrį į reklamą. Šiuolaikinė reklama – vaikų socializacijos dalis, nuo pat mažų dienų pratinanti orientuotis suaugusiųjų prekių / paslaugų pasaulyje.

Kino filmų, teatro spektaklių, televizijos žiūrėjimas – stiprus ugdymo veiksnys, jei jis tinkamai naudojamas, atsižvelgiant į vaikų amžiaus ir individualias savybes, ir suteikia galimybę diskutuoti, ugdo meno suvokimą (Dumčienė, Bajoriūnas, 2006).

Pasak O. Monkevičienės (2014), tinkamą vaiko elgesį skatina šie veiksniai: artimas *pozityvus ryšys* su tėvais, pedagogais, *pasitikėjimas vaiku* ir jo demonstravimas; *komplimentai ir padėkos; pozityvūs komentarai; kalbėjimasis* apie veiklą ir elgesį; kalbėjimas apie tėvų ir vaiko bendraamžių jausmus

bei poreikius. *Pagyrimai*, skatinantys tinkamo elgesio įtvirtinimą, teikia vaikui džiaugsmo, motyvuoja tobulėti, skatina deramus poelgius, skatina kontroliuoti save ir žaisti taikiai (Masiliauskienė, Smilgienė, Urbonienė, 2014). Pasak L. Jovaišos (2007, 269), vaiko *skatinimas* yra svarbus ugdymo metodas, kurio metu stiprinama veiklos bei elgesio motyvacija ir yra efektyvesnis ugdymo būdas nei drausminimas. „Kartais jis laikomas pagalbiniu, nes skatinant palaikomos vaiko pastangos kreipti savo veiklą auklėtojo norima linkme, kad vaikas pajustų socialinį pripažinimą, neabejotų savo veiksmų teisingumu – taip formuojasi socialiai reikšmingas požiūris į darbą ir tarpusavio santykius“. I. Stonkuvienės (2007) nuomone, ugdant dorą elgesio skatinimas taip pat kur kas veiksmingesnis nei baismės už prasižengimus.

N. Petrylienė ir J. Smilgienė (2012) nurodo tokius ikimokykliniame amžiuje galimus vaikų *skatinimo būdus*, kaip: *įdomi veikla*, siejama su žaidimais, išvykomis, *bendravimas*, *pasitikėjimas*, *pagarba*, *pavyzdys*, *pagyrimai*, *savarankiškumo skatinimas*, *komplimentai ir padėkos*, *pozityvūs tėvų komentarai*, *kalbėjimai* apie vaiko poreikius bei jausmus ir t. t. Autorių nuomone, skatinimo poveikis yra didesnis, kai vaikas skatinamas tuoj po gero poelgio. Be to, kur kas daugiau įmanoma pasiekti, jeigu po kiek laiko vaiką pradėdame skatinti tik retkarčiais, nes retoki skatinimai geriau padeda įtvirtinti tam tikrą jau susiformavusį elgesį.

Elgesio kultūros ugdymo(si) rezultatų ne visada galima pasiekti taikant tik skatinimų formas. Ne ką mažiau svarbus metodas – *drausminimas*. Pasak G. Chapman, R. Campbel (2005), žodis „drausmė“ nėra blogas. *Drausminti* – tai budriai vadovauti vaikui nuo kūdikystės iki pilnametystės. Tikslas – kad vaikas pasiektų tokį brandos lygį, kai vieną dieną galės įsiliesti į visuomenę kaip atsakingas žmogus. „Są-

moninga drausmė – ugdymo(si) rezultatų pasiekimas, ugdant pasaulėžiūrą ir dorovę. Svarbu, kad vaikas ne tik vykdytų kitų reikalavimus, bet ir keltų juos pats sau, rodytų iniciatyvą, įgyvendindamas veiklos uždavinius“ (Jovaiša, 2007, 60). Draudimai ir baismės naudojami tuomet, kai neleistini poelgiai kartojami, o aiškinimas ir įtikinėjimas nepadeda. Drausminimo paskirtis – nustatyti leistinas vaiko elgesio ribas ir pataisyti netinkamus veiksmus. Taip pat siekti to, ko norima iš vaiko dabar (Dreikurs, Soltz, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad, ugdydami vaikus visaverčiais žmonėmis, pedagogai turi būti lankstūs, išradingi, modernūs, teikdami vaikams džiaugsmo, motyvuodami juos tobulėti, skatindami deramus poelgius. Ugdant vaiko elgesio kultūrą galima naudoti daugelį tradicinių ir netradicinių metodų, būdų (gero pavyzdžio, pamokymų, patarimų, pratinių priėmimų, pareigų vykdymo, bet ir pritarimo, pagyrimo, apdovanojimo ir kt.). Tačiau svarbu suvokti, jog ugdymo būdų naudojimas bus veiksmingas, jei pedagogai atsižvelgs į vaikų amžiaus ir individualias savybes ir suteiks jiems galimybę diskutuoti, ugdytis, bus skatinami įdomia veikla ar bendravimu (pagyrimais, pritarimais), neužmirštant nustatyti leistinas vaiko elgesio ribas ir pataisyti netinkamus veiksmus. Tik tinkamai pasirinkus ugdymo būdus, metodus ir bendradarbiaujant su šeima bus galima sulaukti ugdymo sėkmės vaikų elgesio kultūros srityje.

Tyrimo rezultatų analizė. Sėkmingą vaikų elgesio kultūros ugdymą lemia pedagogo gebėjimas parinkti metodus ir pritaikyti juos atitinkamai sričiai. Vaikų elgesio kultūros ugdymas labai sudėtingas procesas, kuris reikalauja lanksčiai ir sąmoningai naudoti įvairius metodus (Alijošienė, 2003). Todėl pasitelkus klausimyną siekta sužinoti, *kokius ugdymo būdus ir metodus taiko pedagogai, siekdami tinkamai ugdyti elgesio kultūrą ikimokyklinėje įstaigoje*.

1 lentelė. *Įstaigoje taikomi vaikų elgesio kultūros ugdymo(si) būdai ir metodai (N = 13)*

Kategorija	Kategoriją iliustruojančių teiginių pavyzdžiai*
Žaidimai (4)	„<...> dalijantis didaktiniais žaidimais su draugais, mokau vartoti mandagumo žodelius.“ (3) „<...> žaidžiant mandagiai paprašyti.“ (1)
Pokalbiai (grupėje, viešose vietose) (7)	„Pokalbiai apie mandagumo žodelius, pasisveikinimą, atsisveikinimą, atsiprašymą, kaip prisidengti čiaudint; apie priekabiavimą, patyčias.“ (3) „Mokau vartoti mandagumo žodelius.“ (1) „<...> aptariamos situacijos viešose vietose.“ (1) „<...> viešose vietose (spektakliai, šventės).“ (2)
Ugdomoji veikla (4)	„Individualiuose ir grupiniuose užsiėmimuose.“ (1) „Aptariame situacijas visose veiklose: grupėje, lauke, viešose vietose.“ (1) „<...> palaikoma teigiama emocinė būsena įvairių veiklų metu.“ (1) „<...> kasdieniniame darbe <...> per tam tikras veiklos programas.“ (1)
Pavyzdys (2)	„<...> asmeniniu pavyzdžiu.“ (2)
Pagyrimas (1)	„Skatinu pozityvų elgesį pagirdama, kai kada ir apdovanodama.“ (1)

Apdovanojimas (1)	„<...> kai kada ir apdovanodama.“ (1)
Santykiai su aplinkiniais (5)	„<...> kaip reikia tinkamai elgtis prie stalo.“ (2) „<...> klausyti suaugusiojo asmens, užgavus draugą atsiprašyti tramdyti emocijas.“ (1) „<...> priimti draugų bei suaugusiųjų pasiūlymus, laikytis bendrų pasiūlymų ir interesų.“ (1) „<...> padėti mažesniems apsirengti, paduoti nukritusį daiktą.“ (1)

*Pastaba: dauguma respondentų pateikė po kelis teiginius.

Žaidimas ikimokykliniame amžiuje tampa pagrindiniu veiklos motyvu (Grinevičienė, 2002), nes „žaisdami vaikai aktyviai mokosi tarpusavio santykių taisyklių, socialinio elgesio normų, suprasti kitą, užjausti, teikti pagalbą ir t. t.“ (Ratkus, 1993, 124). Taip pat teigia ir Daiva Malinauskienė (2012), kad žaidimai – tai pagrindinė vaiko veikla, užimanti reikšmingą vietą vaiko ugdymo procese ir skatinanti vaiko mąstymą, emocionalumą, poreikį bendrauti. Tai patvirtina ir tyrimo rezultatai. Ikimokyklinės įstaigos pedagogių nuomone, per žaidimus įvairių ugdymųjų veiklų metu vaikai ugdomi tinkamo elgesio normų. Tyrimo dalyvavusios pedagogės žaidimus naudoja visose ugdomosiose veiklose.

Elgesio kultūros ugdymui, pedagogių nuomone, svarbus ir pokalbio metodas. Jos teigia, kad ugdymo metu vyksta *įvairūs pokalbiai elgesio temomis, aptariamas geras, blogas elgesys, sukuriamos situacijos, kuriomis norima parodyti gerą ar blogą poelgį.*

Tyrimas atskleidė, kad savo darbe pedagogės naudoja ir kitus gerai žinomus metodus: *pavyzdžio, pagyrimo, kartais apdovanojimo.* Taip pat įvardijami *tinkamų santykių su aplinkiniais puoselėjimo, bendrų pasiūlymų ir interesų laikymosi* metodai.

Norint išsiaiškinti, kokie elgesio kultūros ugdymo būdai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra efektyviausi, pedagogių buvo paprašyta išvardyti jų darbe *sėkmingiausiai įgyvendinamus elgesio kultūros metodus* (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. *Sėkmingiausi elgesio kultūros ugdymo(si) metodai (N = 13)*

KATEGORIJA	Pateikti tik geriausiai kategoriją atspindintys teiginių pavyzdžiai*
Žaidimai (6)	„Labai veiksmingas yra žaidimas.“ (2) „Įvairios žaidybinės situacijos <...>.“ (3) „Įvairūs žaidimai: didaktiniai, muzikiniai, judrūs, stalo.“ (1)
Stebėjimas (3)	„Įvairios žaidybinės situacijos, kuriose dalyvauja auklėtoja ir stebi , ar nėra ribų peržengimo, ir po to aptariama.“ (1) „ Stebėjimas , analizavimas, bendravimas.“ (2)
Aptarimas, diskusijos (5)	„Stebėjimas, analizavimas, bendravimas. “ (2) „Įvairios žaidybinės situacijos, kuriose dalyvauja auklėtoja <...>, ir po to aptariama. “ (1) „<...> grupės gyvenimiškų situacijų aptarimas. “ (1) „ Diskusija , filmuota medžiaga.“ (1)
Animaciniai filmukai (2)	„<...>“, analizuojant animacinius filmukus , filmuotą medžiagą <...>.“ (2)
Filmuota medžiaga (2)	„<...>“, analizuojant animacinius filmukus , filmuotą medžiagą <...>.“ (2)
Pasakos, grožinė literatūra (2)	„Įvairių pasakų, grožinės literatūros kūrinių aptarimas, įvertinant veikėjų poelgius.“ (2)
Plakatų žiūrėjimas (1)	„<...> plakatų žiūrėjimas, aptarimas. “ (1)
Vaizdinės priemonės (1)	„ Vaizdinės elgesio taisyklės ant grupės sienos padeda kontroliuoti vaikams savo elgesį ar net duoti pastabą draugams.“ (1)
Meninė veikla (1)	„<...> vaikų piešimas, vaizdavimas kultūringo elgesio tema.“ (1)
Ekskursijos, išvykos (1)	„ Per ekskursijas ir išvykas , arbatos ir užkandžių rytmečius puikiausiai pavyksta pastebėti ir šalinti netinkamo elgesio pavyzdžius.“ (1)
Pokalbis, aptarimas (4)	„Situacijos vertinimas, patirties vertinimas, aptarimas, pokalbis. “ (4)
Vertinimas (4)	„Situacijos vertinimas, patirties vertinimas, aptarimas, pokalbis.“ (4)

Taisyklės (2)	„Taisyklių sudarymas ir laikymasis.“ (1) „Vaizdinės elgesio taisyklės ant grupės sienos padeda kontroliuoti vaikams savo elgesį ar net duoti pastabą draugams.“ (1)
Struktūruota metodika (1)	„Struktūruota metodika.“ (1)
Paskatinimas (1)	„<...> vaikų pozityvaus elgesio paskatinimas bei pagyrimas.“ (1)
Pagyrimas (1)	„<...> vaikų pozityvaus elgesio paskatinimas bei pagyrimas.“ (1)
Pavyzdys (4)	„<...> tinkamo pavyzdžio rodymas.“ (4)
Drausmės ir apmąstymų kėdutė (1)	„<...> būdas, kuris pasitvirtino, tai drausmės ir apmąstymų kėdutė , kai blogai elgiantis reikia apmąstyti savo elgesį.“ (1)
Drausminimas (2)	„ Drausminimas, priekaištas, barimas. “ (2)

*Pastaba: dauguma respondentų pateikė po kelis teiginius.

Kaip matyti iš tyrimų rezultatų, pedagogių išsakyta nuomonė apie sėkmingiausias vaikų elgesio kultūros ugdymo metodus sutampa su anksčiau pateiktais tyrimo rezultatais. Pedagogai savo kasdienėje profesinėje veikloje efektyviai naudoja žaidimus, kurių metu stebėdami, vėliau pokalbių metu diskutuodami ir aptardami įvertina vaikų elgesį. Auklėtojų naudojami žaidimai, keliantys teigiamas emocijas, padaro juos imlesnius dorovinio elgesio taisyklėms: vaikai pratinasi priimti skirtingus požiūrius, nuomones ir su kitais elgtis taip, kaip norėtų, kad būtų elgiama su jais (Alijošienė, 2003; Dodge, Phinney, 2008). Pedagogių teigimu, geriausiai ugdyti vaikų elgesio kultūrą padeda **žaidimai (didaktiniai, muzikiniai, judrieji)**, kuriuose **dalyvaujant auklėtojai, bendraujant** aptariamoms įvairioms **grupės gyvenimiškos situacijos**. Kaip vienas sėkmingiausių ugdymo metodų taip pat įvardijamas ir **tinkamo pavyzdžio demonstravimas bei drausminimas**. Ypač pasiteisinusią priemonę – **drausmės ir apmąstymų kėdutę** – viena pedagogė sėkmingai naudoja vaikų elgesiui kontroliuoti. Taip pat neatsiejama sėkmingo vaikų elgesio ugdymo dalis yra **animacinių filmukų demonstravimas, filmuotos medžiagos elgesio tema įvertinimas, grožinės literatūros kūriniai, vaizdinės elgesio priemonės-taisyklės**. Kaip teigia viena pedagogė, „vaizdinės elgesio taisyklės ant grupės sienos padeda kontroliuoti vaikams savo elgesį ar net duoti pastabą draugams“.

Dar ne mažiau aktualūs ir įtakos vaikų elgesio kultūros ugdymui turintys metodai yra **tinkamas pavyzdys, pagyrimas, skatinimas, ekskursijos ir išvykos**. Geras pavyzdys, koks jis bebūtų, neleis asmenybei skursti, o padės doroviškai bręsti (Jovaiša, 1995). Pedagogai pritaria O. Monkevičienės (2014) teiginiui, kad tinkamas elgesys skatinamas palaikant su vaiku pozityvų ryšį, rodant jam pakankamai dėmesio. **Eks-**

kursijų, išvykų, arbatos ir užkandžių rytmečių metu puikiausiai pavyksta pastebėti ir šalinti netinkamo elgesio pavyzdžius, nes, pasak A. S. Epstein (2009), nuoširdus bendravimas padeda vaikui pamatyti, kaip jų elgesys veikia kitus asmenis, moko supratingumo, išklauso.

Išvados

Elgesio kultūros ugdymo tikslas – išugdyti dorą, tolerantišką ir išsilavinusią asmenybę, atsakingą už savo poelgius; gebančią priimti tinkamus sprendimus, gerbti ir tausoti gamtą; puoselėti tautos tradicijas ir papročius; mokančią bendrauti ir bendradarbiauti, t. y. tapti visaverčiu visuomenės piliečiu.

Kryptingas ir tikslingas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas(is) turi didžiulę įtaką sėkmingai jų raidai, santykiams su žmonėmis – suaugusiais ir bendraamžiais, jų savivertei, savijautai, elgesiui ir net tolesnio gyvenimo sėkmei.

Tikslingas ikimokyklinio ugdymo proceso modeliavimas daro įtaką ugdytinių elgesio kultūros ugdymui(si), o siekiant sėkmingo proceso rezultato pedagogui svarbu įgyti vaiko pasitikėjimą tiesiogiai bendradarbiaujant: žaidimo metu, vedant pokalbius (ypač etinius), rodant asmeninį pavyzdį, pagiriant, bendraujant su aplinkiniais. Dirbant su ikimokyklinio amžiaus vaikais pedagogo prioritetu turėtų būti šios kryptys: ugdyti vaikų taupų požiūrį į žaislus; mokyti nugalėti sunkumus, užbaigti pradėtus darbus; jausti dėkingumą už rūpestį ir priežiūrą; puoselėti draugiškumą su bendraamžiais ir suaugusiais.

Tyrimo duomenys atskleidė, jog vaikų elgesio kultūros ugdymo(si) procesas yra sąmoningas ir lankstus. Organizuodamos veiklas pedagogės taiko įvairius elgesio kultūros ugdymo(si) būdus: 1) įdomi veikla siejama su žaidimais, išvykomis, laisvalaikiu

su draugais; kino filmų, teatrų spektaklių, televizijos žiūrėjimas; tradicinės šventės ir pramogos; 2) pavyzdys; 3) skatinimas – pozityvūs komentarai, pagyrimai; 4) pokalbis – kalbėjimasis apie veiklą bei elgesį, apie vaiko bendraamžių jausmus ir poreikius; 5) drausminimas.

Tyrimas parodė, kad pedagogių organizuojamose veiklose vyrauja tradiciniai, vaiko poreikius atitinkantys elgesio kultūros ugdymo(si) metodai, t. y. žaidimai, pokalbiai, pavyzdys, ugdomoji veikla; rečiau minimos netradicinės ugdymo(si) formos.

Kaip sėkmingiausias ir labiausiai praktikoje pasitaikiusius vaikų elgesio kultūros ugdymo(si) būdus pedagogės įvardijo drausminimo, skatinimo, taisyklių laikymosi, ekskursijų ir išvykų organizavimo, grožinės literatūros skaitymo ir analizės ir kt.

Literatūra

- Alijošienė Z., 2003, *Elgesio kultūros ugdymas*. Šiauliai: K. J. Vasiliausko įmonė.
- Ališauskas A., Ališauskienė S., Gerulaitis D., Melienė R., Miltenienė L., 2010, Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo(si) formų įvairovės tyrimas: tyrimo ataskaita, http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ataskaita.pdf
- Bitinas B., 2000, *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
- Bitinas B., 2004, *Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
- Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V., 2008, *Kokybinių tyrimų metodologija*: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
- Bražienė N., 2010, *Pedagoginė pasakų terapija*. Nepublikuotas rankraštis.
- Burvytė S., Ralys K., 2012, Socialinio pedagogo technologijos socioeducaciniame darbe. *Socialinis ugdymas*, <https://leu.lt/download/733/socialinis%20ugdymas%2030.pdf>
- Chapman G., Campbell R., 2005, *The Five Languages of Children*. United States by Northfield. Bible Institute of Chicago.
- Dodge D. T., Phinney J., 2008, *Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas. Vadovas tėvams*. Vilnius: Presvika.
- Dreikurs R., Soltz V., 2007, *Laimingi vaikai*. Vilnius: Vaga.
- Dumčienė A., 2004, *Auklėjimo pagrindai*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
- Dumčienė A., Bajoriūnas Z., 2006, *Ugdymo pagrindai*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
- Dzenuškaitė S., 1990, *Dorovinės pozicijos pradmenų formavimas pradinėse klasėse*: metodinės rekomendacijos. Vilnius: Pedagogikos mokslinio tyrimo institutas.
- Eberly S., 2011, *365 Manners Kids Should Know*, <https://books.google.lt/books?id=TsHuIrObGFAC> HYPERLINK
- Epstein A. S., 2009, *Me, You, Us: Social-emotional Learning in Preschool*. Ypsilanti, MI: HighScope Press.
- Goldenthal P., 2005, *Helping children and families: a new treatment model integrating psychodynamic, behavioral and contextual approaches*. New York: Wiley.
- Grinevičienė N., 2002, *Vaikystės žaidimai*. Kaunas: Šviesa.
- Grygutis J., 2013, *Žaidimu ugdoma vaiko asmenybė*, <https://www.ikimokyklinis.lt/straipsnis/15212>
- Gučas A., 1990, *Vaiko ir paauglio psichologija*. Kaunas: Šviesa.
- Hille K., Evanschitzky P., Bauer A., 2015, *3–6 metų vaiko raida*. Vilnius: Tyto alba.
- Jakimavičienė A., 2017, *Žaidimų teorija*. Kaunas: Kauno kolegija.
- Jonikaitė-Kievišienė J., Ivanauskienė F., 2008, Bausmės šeimoje: edukacinės analizės kontekstas. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 1 (17). P. 75–79.
- Jovaiša L., 2001, *Ugdymo mokslas ir praktika: analitinių straipsnių monografija*. Vilnius: Agora; https://www.vu.lt/site_files/LD/Leonas_Jovai%C5%A1a._Nuo_pedagogikos_educologijos_link.pdf
- Jovaiša L., 1995, *Hodegetika*. Vilnius: Agora.
- Jovaiša L., 2003, *Hodegetika: auklėjimo mokslas*. Vilnius: Agora.
- Jovaiša L., 2007, *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Jovaiša L., 2012, *Edukologija*. II tomas. Vilnius: Agora.
- Kairiūnaitė A., 2016, Smurtas prieš vaikus – ne tik fizinės bausmės, <http://kauno.diena.lt/naujienos/sveikata/psichologija/smurtas-pries-vaikus-ne-tik-fizines-bausmes-741876>
- Kardelis K., 2002, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: (edukologija ir kiti socialiniai mokslai)*. Kaunas: Judex.
- Katinienė A., 2003, Etnokultūros vertybės – asmenybės tapsmo pamatas, www.zurnalai.vu.lt/acta-paedagogica-vilnensia/article/download/9600/7421
- Kaunaitė V., Tijūnėlienė O., 2001, Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų katalikų religinio, dorinio ugdymo aspektai, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367185287796/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content?gathStatIcon>
- Kohn A., 2001, Five reasons to stop saying „Good job!“ *Young Children*. Vol. 56. No. 5. P. 24–28.
- Kugienė, D., 2008, *Veiksnių sąlygojančių ekologinį ugdymą ir aplinkos pažinimą ikimokykliniame ugdyme, analizė*. Magistro darbas. Šiaulių universitetas, Šiauliai, http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20080929_101506-66709/DS.005.0.01.ETD

34. Leliūgienė I., 2002, *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
35. Lenartavičienė L., 2011, Gerų darbų kultūros ugdymas, <https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/geru-darbu-kulturos-ugdymas/10800>
36. Malinauskienė D., 2012, *Į vaiką orientuoti ugdymo tyrimai: socialinis-educacinis kontekstas: mokslo darbų apžvalga: socialiniai mokslai, edukologija (07 S)*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
37. Masiliauskienė E., Smilgienė J., Urbonienė R., 2014, Vaikų elgesio kultūros ugdymas šeimoje: tėvų požiūris. *Socialinis ugdymas: postmodernios visuomenės iššūkiai vaikų ir jaunimo socializacijai*, VII. Vilnius: BMK. P. 121–130.
38. Monkevičienė O., 2014, Ar galima auklėti be bausmių?, <https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/...galima-aukleti-be-bausmiu/2387>
39. Peterina S., 1989, *Vaiko elgesio kultūra*. Kaunas: Šviesa.
40. Petkevičienė A., 2008, Edukacinės aplinkos kūrimas priešmokyklinėje grupėje. *Švietimo naujienos*. 9 (264). P. 8.
41. Petkevičienė R., Bagdonas A., 2014, Ankstyvojo amžiaus vaikų savitarkos įgūdžių lavinimosi galimybės ir būdai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. *Tarptautinė mokslinė praktinė konferencija*, https://www.researchgate.net/profile/Evanthia_Synodi/publication/277372040_playfulness/links/5569bed708aecd77739fb11/playfulness.pdf
42. Petrylienė N., Smilgienė J., 2012, Skatinimas – tinkamas veiksnys ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio kultūrai ugdyti šeimoje, http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/jmd/12_03_36/petryliene_smilgiene.pdf
43. Petrylienė N., Smilgienė J., 2012, Drausminimas – vienas iš ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio kultūros ugdymo būdų, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1371454383359/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
44. Pileckaitė-Markovienė M., Nasvytienė D., Bumblytė D., 2004, *Vystymosi psichologija. Vaikystė*. Vilnius: Enciklopedija.
45. Ratkus J. (1993). *Pasaulio pažinimą – doriniam ugdymui. Dorinis ugdymas: teorija ir praktika*. Šiauliai: ŠPI.
46. Skruibytė L., 2012, Animacijos įtaka: prievarta ir moralė, <http://www.ve.lt/naujienos/kultura/tv-ir-radiono-naujienos/animacijos-itaka-prievarta-ir-morale/>
47. Skujienė G., Steponėnienė A., 2007, *Šeimos etika*. Vilnius: Rosma.
48. Stonkuvienė I., 2007, Dorinio ugdymo metodai liaudies pedagogikoje, <http://www.zurnalai.vu.lt/acta-paedagogica-vilnensia/article/view/9658/7569>
49. Uzdila J., 2001, *Menas kurti šeimą*. Šiauliai: Spektrika.
50. Vanderbild A., 2000, *Viskas apie etiketą*. Vilnius: Mels.
51. Vasiliauskas R., 2006, *Lietuvių liaudies pedagogika – jaunosios kartos socializacijos fenomenas*. Vilnius: VPU leidykla.
52. Von Cramm D., 2005, *Geros vaikų manieros*. Vilnius: Algarvė.
53. Žaluda S., 2008, Pozityviojo auklėjimo link. *Žvirblių takas*. Nr. 3. P. 27–30.
54. Žemaitis V., 1996, *Elgesio kultūros bruožai*. VPU: Ethos.
55. Žemgulienė A., 2017, Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos, gs.elaba.lt/object/elaba:24114910/24114910.pdf
56. Žilienė A., 2003, *Hodegetika*. Utena: Indra.
57. Žygaitienė B., 2003, Teorinis elgesio kultūros ugdymo modelis ir jo integravimo į technologijų pamokas galimybės. *Pedagogika*. 68; <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367156796987/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
58. Тюлина Л. М., 2015, Культура поведения, <http://www.moi-detsad.ru/konsultac430.html>

Summary

**TEACHING/LEARNING METHODS USED X PRESCHOOL INSTITUTION
IN RADVILIŠKIS AIMED AT DEVELOPING CHILDREN'S SOCIAL BEHAVIOUR
(CASE ANALYSIS)***Jurgita Smilgienė, Dalė Jonaitienė*

Despite the child's age adults play the most important role in building his social skills and teaching how to behave; here adults' example has the biggest impact. Both, the family and a preschool institution, take responsibility for teaching the child social skills, educating him and motivating to be polite, dutiful, honest, friendly, etc. Educators use various methods and creative tasks to instil social skills and habits, they create situations in which children learn how to understand themselves, properly interact with others, be creative. Preschoolers are taught to communicate and cooperate, take responsibility for own and group work. In this context, a research question has been formulated as follows: What methods do educators use teaching children social behaviour?

A survey was carried out in X preschool institution in Radviliškis. Respondents - 13 educators. A questionnaire was compiled to collect data on their experience in teaching social behaviour and on the use of teaching/learning methods. Content analysis was used to analyze qualitative data.

The surveyed indicated that their primary task is to teach children social behaviour. Most often they use traditional teaching methods that suit preschoolers' needs, e.g. role playing games, talks, demonstrations, less often - non-traditional ones. According to the respondents, disciplining, encouraging, explaining rules, taking children on trips and outings, reading and analyzing books for children brought success.

Keywords: *preschool institution, preschool age, teaching/learning social skills (behaviour), teaching/learning methods.*

Santrauka

**VAIKŲ ELGESIO KULTŪROS UGDYMO(SI) BŪDAI IR METODAI RADVILIŠKIO
„X“ IKIMOKYKLINĖJE UGDYMO ĮSTAIGOJE (ATVEJO ANALIZĖ)***Jurgita Smilgienė, Dalė Jonaitienė*

Nesvarbu, kokio amžiaus vaikas bebūtų, ugdant tinkamą elgesio kultūrą, svarbiausi yra suaugusieji, kurie savo elgesiu ir požiūriu į juos daro didžiausią įtaką. Ne tik šeima, bet ir ikimokyklinio ugdymo įstaiga tampa atsakinga už vaikų elgesio kultūros ugdymą, švietimą bei skatinimą elgtis mandagiai, pagarbiai, sąžiningai, draugiškai ir t. t. Kultūringo elgesio įgūdžių ir įpročių formavimas, įvairiapusis elgesio kultūros ugdymo būdų taikymas, laisvas kūrybinis darbas sudaro sąlygas ugdymui save pažinti, kurti, išreikšti. Darbo procese jie ugdo(si) bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, atsakomybę už savo ir grupės darbo rezultatus. Šiame kontekste formuluotas probleminis tyrimo klausimas – kokiais būdais ugdoma vaikų elgesio kultūra ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje?

Tyrimas buvo atliekamas Radviliškio „X“ ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. Vykdamas pedagogų apklausą raštu atskleistas trylikos pedagogų patirtys apie jų taikomus būdus vaikų elgesio kultūrai ugdyti. Kokybinio tyrimo duomenys apdoroti turinio analizės būdu.

Atliktas pedagogų patirties tyrimas atskleidė, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dirbantys pedagogai elgesio kultūros ugdymą laiko prioritetine sritimi. Veikloje vyrauja tradiciniai, vaiko poreikius atitinkantys elgesio kultūros ugdymo metodai, t. y. žaidimai, pokalbiai, pavyzdžio metodas, rečiau minimos netradicinės ugdymo formos. Kaip labiausiai pasiteisinusių vaikų elgesio kultūros ugdymui(si) būdus, metodus pedagogės vardijo tokius, kaip drausminimas, skatinimas, taisyklių laikymasis, ekskursijų ir išvykų organizavimas, grožinės literatūros skaitymas ir analizė.

Prasminiai žodžiai: *ikimokyklinio ugdymo įstaiga, ikimokyklinis amžius, elgesio kultūros ugdymas(is), ugdymo(si) būdai ir metodai.*

Įteikta 2019-05-31

Priimta 2019-06-18